

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 3 листопада 2023 року)

2023

УДК
341.231.14:341.32(063) П69

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» В. С. Загороднього
(наказ № 3559-41 від 01.11.2023 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, академік НАПН України, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Ківалов С. В.**

Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор, Заслужений юрист України **Аракелян М. Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»;

Гребенюк Дмитро Олегович – асистент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

**«Права людини в період збройних конфліктів»:
Міжнародна науково-практична конференція, присвячена
75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав
людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник
матеріалів конференції. Одеса. 2023. 549 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2023

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Сурілова Олена Олексіївна
*професорка кафедри міжнародного та
європейського права Національного
університету «Одеська юридична академія»,
д.ю.н., професорка*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Метою таких інтеграційних об'єднань як Рада Європи та Європейський Союз є створення на всьому європейському континенті спільного простору, заснованому на повазі до прав людини, демократії та верховенства права. Демократія, в тому числі на місцевому та регіональному рівні не може існувати без безумовної поваги до прав людини, а місцеві та регіональні органи влади повинні виконувати обов'язки щодо захисту прав людини [1]. Цей процес тісно пов'язаний із вдосконаленням місцевого самоврядування на основі запровадження європейських муніципальних стандартів, квінтесенцією яких є гарантування прав і свобод людини. Місцева влада є найбільш наближеною до пересічних громадян, тому несе відповідальність за сталий розвиток громад та має впроваджувати політики та практики в цій сфері, які відповідатимуть європейським демократичним стандартам. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль і у реалізації міжнародного права, зокрема у сфері мінімізації найгостріших викликів міжнародному праву прав людини. Як

зазначив Генеральний секретар ООН, збройна агресія РФ проти України призвела до наймасштабніших порушень прав людини в сучасному світі [2]. На думку фахівців, українські громади не тільки проходять власний краш-тест в абсолютно жорстких і небезпечних умовах, але й упроваджують на практиці принципи й стандарти основних міжнародних документів у сфері місцевого самоврядування – особливо важливі під час війни[3, 5].

Особливого значення в процесі відновлення органами місцевого самоврядування прав людини в умовах правового режиму воєнного стану набувають такі права людини як право на життя, недоторканість, інформацію, соціальний захист, житло. Не можна також применшувати значення права на екологічно безпечне навколишнє середовище, адже воно є гарантією не тільки права на життя, але і гарантією права на людську гідність, яка є фундаментальною цінністю та основою інших прав людини.

Для відновлення прав людини та територіальних громад об'єдналися найбільш впливові демократичні сили світу, зокрема Рада Європи застосовує увесь свій вплив для посилення захисту прав людини та демократичних підвалин діяльності органів місцевого самоврядування. Зусилля муніципальних органів влади мають бути спрямовані на підтримку сталого розвитку громад та забезпечення прав людини, зокрема

внутрішньо переміщених осіб. Вважаємо, що досягти цього можливо завдяки взаємодії між низкою зацікавлених сторін, включаючи уряди на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також місцевими підприємствами, організаціями громадянського суспільства та громадськими організаціями, а також правовими та квазі-правовими інструментами.

Готовність муніципалітетів України до реагування на війну та її наслідки, реконструкції та відновлення значною мірою завдячує успіху реформ децентралізації та регіонального розвитку, запроваджених після революції Майдану 2014 року.

Під час післявоєнного відновлення України потрібно буде паралельно вирішувати першочергові завдання відновлення та довгострокові потреби розвитку. Реабілітація та відбудова зруйнованої громадської інфраструктури є ключовим пріоритетом. У той же час слід враховувати наявні територіальні диспропорції та проблеми з управлінням, щоб забезпечити сильне та інклюзивне відновлення, яке допоможе поновити місцеву економіку, одночасно покращуючи добробут громадян. Важливо також створити механізми, які уможливають прозоре використання фінансування відновлення та зміцнитимуть зусилля по боротьбі з корупцією. Особливу увагу слід приділити розробці антикорупційних механізмів, які не мають пригнічували процес прийняття рішень на місцевому рівні.

Важливим завданням муніципалітетів, яке має реалізовуватися за підтримки міжнародних партнерів, є запровадження технічної експертизи в сферах, які особливо актуальні для періоду післявоєнної реконструкції, таких як оцінка проекту, закупівлі, реалізація, прозорість, моніторинг та залучення зацікавлених сторін. Необхідно заохочувати рівноправний обмін між муніципалітетами передовим досвідом для потреб реконструкції та відновлення, а також сприяти інноваційним методам роботи. Сприяння рівноправному обміну з органами місцевого самоврядування Європейського Союзу може сприяти вступу до ЄС.

Не залишається осторонь і Рада Європи, яка запропонувала допомогу та розробила рекомендації стосовно формування політики з питань плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни [4]. Відновлення має провадитися задля досягнення цілей оновлення адміністративно-територіального устрою; вдосконалення розподілу повноважень місцевого самоврядування; поліпшення системи підготовки працівників органів місцевого самоврядування; удосконалення системи місцевих виборів. На нашу думку метою відновлення має бути також сталий розвиток громад. Заслугує підтримки те, що відновлення постраждалих громад у середньо- та довгостроковій перспективі має проводитися з урахуванням питань охорони навколишнього середовища, підвищення

енергоефективності споруд, термоізоляції, скорочення споживання енергетичних ресурсів, відмови від викопного палива. Муніципальні органи мають отримати більше повноважень в галузі енергоефективності, запровадження енергоменеджменту в громадах, поширення кращих муніципальних практик в цій сфері. Важливим завданням органів місцевого самоврядування є сприяння скороченню викидів парникових газів, підвищення енергоефективності.

Однак, неприйнятним є орієнтування впровадження зазначених заходів «поступово протягом багатьох років залежно від наявних ресурсів». В результаті бойових дій енергетична система України зазнала значних руйнувань. Її відновлення є передумовою повернення до нормального життя громад, поновлення добробуту населення та прав людини.

Муніципальні органи мають отримати більше повноважень в галузі енергоефективності, запровадження енергоменеджменту в громадах, поширення кращих муніципальних практик в цій сфері. Важливим завданням органів місцевого самоврядування є сприяння скороченню викидів парникових газів, підвищення енергоефективності.

Заплановані заходи слід доповнити та гарантувати право громади на екологічно безпечне навколишнє середовище, сприяти переходу на альтернативні джерела енергії. Загалом повоєнне відновлення енергетичної

системи країни має відбуватися в руслі зеленого курсу, що передбачає енергетичний перехід, лідируючу роль в якому має грати коаліція “Енергетичний перехід” у складі громадських організацій, муніципалітетів та зацікавлених громадян, що об’єднали зусилля для сприяння переходу України до сталого енергоспоживання.

Джерела:

1. Promoting human rights at local and regional level The human rights dimension of the activities of the Congress of Local and Regional Authorities Compendium of texts. URL: <https://rm.coe.int/168071b33b>
2. Opening Session & HC Annual Report - 1st Meeting URL: <https://www.un.org/en>
3. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023>.
4. Council of Europe Центр експертизи доброго врядування. Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни. URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/CEGG>